

והיינו יש בכי של צער אבל יש בכי של דביקות, שמגלים את הקב"ה מסתתר במקומות של חושך והסתר, הרי שפורצים בבכי.

הגמרא במסכת נדה (לא.) מביאה: דרש רב יוסף מאי דכתיב "אודך ה' כי אנת בי ישוב אפך ותנחמני", במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שיצאו לסחורה ישב לו קוץ לאחד מהן התחיל מחרף ומגדף. לימים שמע שטבעה ספינתו של חברו בים, התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר "ישוב אפך ותנחמני".

היינו שהוא הכיר כי אותה מסמר שמנע ממנו לעלות לספינה היה עבורו פתח והצלה. והרע היה עבורו טוב.

בש"ת קול אריה (לגאון הרב אברהם יהודה הכהן שוורץ זצוק"ל מתלמידי החת"ס ואח"כ היה מרבני הונגריה בהקדמה לש"ת יש מאמר הנקרא "פתח טוב" אות ז') מסביר את הכתוב (ויגש מ' ג' ד'): "אל תירא מרדה מצרימה פי לגוי גדול אשימך שם, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה יוסף ישית ידו על עיניך", דיעקב אבינו חשש מאוד מהירידה למצרים ארץ ציה וצלמות רוחנית, ורמז לו הקב"ה דאף אם נראה מתחילה שהירידה למצרים היא גזירה קשה ו"ירידה" גדולה, בסוף יתברר כי תיקונים גדולים יושפעו מירידה זו. וכעין מעשה יוסף שגם היה נראה בתחילה כהתגלמות מידת הדין כשנזרק לבור ונמכר לישמעאלים ובסוף התברר כי למחיה שלחו אלקים וסוף מעשה במחשבה תחילה של מידת הרחמים וזהו שאמר: "ויסוף ישית ידו על עיניך" כהא דהמעביר ידיו על עינו בקריאת שמע לרמז שאנו בטוחים באמונתנו שאף במידת הדין יש רחמים גדולים וזה מה שאמרנו בזה"ק על פסוק זה "דא רזא דקריאת שמע" עיי"ש ודפ"ח.

ועוד הביא שם בשם החת"ס לפרש בדרך זו את הפסוק (כי תשא ל"ג, כ"ג): "ויראית את אחי ופני לא יראו", שאין בכוחנו לראות את פנימיות חסדי הש"ת המוסתרים במידת הדין, אבל לאחר זמן מתברר אף לנו מידת טובו וחסדיו.

אולם מעלתו של רבי עקיבא שהצליח לראות את מידת הרחמים המסתתרת בתוך מידת הדין. כפי שאומרת הגמרא בברכות (ס): "לעולם יהא אדם רגיל לומר: כל דעביד רחמנא לטב עביד", ומביאה על כך את המעשה הידוע, שפעם הלך רבי עקיבא בדרך, וכשירד הלילה בקש להתארח בעיר הסמוכה ונענה בשלילה, במקום להתרעם על כך אמר: 'כל דעביד רחמנא לטב עביד'. הלך לישון בשדה ועמו חמור, ותרנגול ונר, והנה באה רוח וכיבתה את הנר, לאחר מכן הגיע חתול ואכל את התרנגול, לאחר מכן יצא אריה מן היער ואכל את החמור, על כל צרה הגיב מיד רבי עקיבא: 'כל דעביד רחמנא לטב עביד'.

לבסוף זכה רבי עקיבא לראות את השגחת ה' בעיניו, כאשר כנופית שודדים עלתה על העיר ושבתה את יושביה, ואז אמר רבי עקיבא לתלמידיו: הנה ראיתם בעיניכם שכל שעושה הקב"ה לטובה עושה, שאילו הייתי לן בעיר ודאי הייתי נשבה עם יושביה, ואף כשלנתי במדבר, אילו היו הנר, החמור והתרנגול קיימים, לבטח הייתי מתגלה על ידי השודדים בכניסתם או ביציאתם, לכן הרגילו עצמכם תמיד להאמין שכל מה שעושה ה' - לטובה עושה. ולא להמתין לאחר זמן ולראות כיצד נתגלגל הדבר לטובה, אלא כבר בשעת המעשה להכיר ולדעת כי הכל לטובה.

דבר זה הכיר רבי עקיבא בעת שהיה קורא שיר השירים בשבת קודש, המגלה את אהבת הקב"ה לבניו גם מתוך ההסתר. ולכן הגיע לידי בכי של התרגשות ודביקות.

מחמת מעלה זו הכיר רבי עקיבא את הטוב הצפון בחורבן בית המקדש. כמובא בסוף מסכת מכות (כד.): וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה ברחוק מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין ורבי עקיבא משחק.

אמרו לו, מפני מה אתה משחק? אמר להם, ואתם, מפני מה אתם בוכים?

אמרו לו, הללו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודה זרה יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלוקינו שרוף באש, ולא נבכה?! אמר להם לכך אני משחק, ומה לעוברי רצונו כן לעושי רצונו על אחת כמה וכמה.

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק.

אמרו לו, מפני מה אתה משחק? אמר להם, מפני מה אתם בוכים?

אמרו לו, מקום שכתוב בו "והזר הקרב יומת" ועכשיו שועלים הלכו בו, ולא נבכה?

אמר להם לכך אני משחק, דכתיב (ישעיה ח', ב') "וְאֶעֱדָה לִי עֲדִים נְאֻמִּים אֶת אֹרְיָה הִפְהֵן וְאֶת זְכָרְיָה בֶן יְבָרְכָיָה". וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני? אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב (מכה ג' י"ב) "לִכֵּן בְּגִלְלָתְכֶם צִיּוֹן שָׂדֵה תִּחְרַשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינֵי תִהְיֶה וְהָר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעֲרֹ", בזכריה כתיב (ח', ד') "עַד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם". עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת.

בלשון הזה אמרו לו: עקיבא ניחמתנו, עקיבא ניחמתנו.

הרי לנו כי מעלתו של רבי עקיבא, שהוא רואה את הטוב שבתוך החורבן.

והנה, מה שהשיג רבי עקיבא בימי חול, יכול כל יהודי להשיג ביום שבת קודש, מחמת רוממות השבת המרוממת את היהודי ומחזקת אותו באמונה להכיר ולדעת כי כל מה שה' עושה לטובה, הוא, ולכן צריך לראות כאילו כל מלאכתו עשויה (טור או"ח סימן ש"ו). ולכן אין מתאבלים בשבת על חורבן בית המקדש, כי בשבת מגיע להבנה כי החורבן היה לטובה.

בא החתם סופר ומגלה לנו, כי הבכי של יוסף ובנימין על חורבן בית המקדש, הוא אינו בכי של צער, אלא בכי הדומה לבכיו של רבי עקיבא בעת שאמר שיר השירים, היינו לגלות האור מתוך החושך, ולכן היה זה ביום שבת קודש בו מאיר האור הגנוז - האור מתוך החושך.

מעתה נבין מדוע נבחרו יוסף ויהודה להקים בית תלמוד, כי שניהם מחמת עברם הכירו כי כל מה שנראה לנגד עינינו כרע, אינו אלא לטובה. יוסף - "כִּי לְמַחְיָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֶיכֶם". ואצל יהודה - "שבטים היו עוסקים במכירתו של יוסף, ויעקב היה עוסק בשקו ובתעניתו, ויהודה עוסק לקחת אשה, והקב"ה בורא אורו של מלך המשיח." (בר"ר פה).

כמו כן יבואר בזה דברי המדרש המשייך את הדלקת נר הבדלה לשליחתו של יהודה גושנה.

כי מובא בירושלמי (ברכות פרק ח' הלכה ה') ובמדרש (בר"ר יא ב), כי אימה ופחד נפלה על אדם הראשון מהחושך שנתגלה במוצאי שבת, שמא ישכנו הנחש הקדמוני, וכך אמרו: "שלשים ושש שעות שימשה אותה האורה שנבראת ביום הראשון, שתיים עשרה בערב שבת ושתיים עשרה בליל שבת ושתיים עשרה בשבת, והיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם ועד סופו... כיון שיצאת שבת התחיל משמש החושך ובא, ונתיירא אדם ואמר אלו הוא שכתב בו (בראשית ג', ט"ו) "הוא יושפך ראש ואתה תשופנו עקב", שמא בא לנשכני ואמר (תהלים קל"ט, י"א) 'אך חושך ישופני'. אמר רבי לוי, באותו שעה זימן הקב"ה שני רעפין והקישן זה לזה ויצא מהן האור, הדא הוא דכתיב (שם) ולילה אור בעדני, ובירך עליה בורא מאורי האש. שמואל אמר לפיכך מברכין על האש במוצאי שבתות שהיא תחילת ברייתה".

כלומר הפחד הראשון בהיסטוריה היה במוצאי שבת, כי כל עוד היה שבת קודש, מכח השבת הכיר אדם הראשון כי בכל דבר רע טמון בו טוב, ואין מה לחשוש ולפחד, אולם כשיצאה השבת, לא ראה אדם הראשון את הטוב שבכל דבר, נכנס בו פחד, ולכן הוצרך להדליק את הנר של מוצאי שבת, להכיר שבכל דבר יש בו טוב.

ולכן הסמיך המדרש ענין הדלקת נר במוצאי שבת לשליחתו של יהודה גושנה.